

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 22. februarja 1865.

Gospodarske stvari.

O pokončevanju gozda.

Dodatek za Notranjsko, za ložki in planinski okraj.

Ne morem si kaj, da ne bi tudi jez nekoliko ne omenil o tem, kar se je v 3. listu „Novic“ Ipavcem pisalo zarad pokončevanja gozda. Moja beseda velja Notranjcem.

Ako se misli na prihodnost, kaj neki bodo zanamci počeli in kje si zaslužka iskali za plačo davka in drugih potreb? Ker že zdaj nam tako trda gré za davke, kaj še le bo, ako v gozdu se ne bo nič več za kupčijo dobilo.

V tem stanu, kakor se zdaj z gozdom dela, je nemogoče, da bi ga toliko prirastlo, kolikor se ga pokonča.

Podoba je, kakor da bi bil gozd grajščakom in kmetom po vsem na prosto voljo dan; kdor več, ta več. Grajščak si pravico zagotavlja s tem, ker mora davek od gozda in logarje plačevati, kmet pa, da ima pravico in užitek ali jus v gozdu; tako je vedna pravda med kmetom in grajščakom. Kdo ima prav, ne gré meni razsodba; toda to je gotovo, da kmet brez gozda je truplo brez duše. Nazadnje ne bota obá nič imela.

Preobširen bi bil moj spis, ako bi hotel na drobno popisati, kako se gozd pokončuje; naj tedaj le ob kratkem omenim.

Dobro se še spominjam pogovorov med kmeti; ni tega še 30 let, kar so se pogovarjali, da jelovega gozda bi utegnili zmanjkati, bukovega ne bo nikoli zmanjkalo. Res, stalo je še bukove pred 20 leti čez vés gozd lepo, kakor žito na polji. Naj se pa zdaj pogleda, kakošen je, in žalost in milota mora preleteti vsakterega, kdor je gozd pred vidil in pa zdaj??.. Zadosti! Vsakteremu trohnele klade in porobki glasno govore in tožijo nemilo sekiro, ki so jo nepremišljeni gozdnarji rabili. Pa ni se čuditi, ako se premisli:

1. Da so z jelovimi dogami gozd kvarili, ker iz enih teh vasí so si za kvatrnico za Trst in Koper najmanj vsak po dva voza sodov, bret, škafov in družih posod napravili; drevo je moralo posekano biti; ako se ni hotlo rado klati (cepiti), hajd! drugo posekati; ako še to ni bilo za rabo, hajd! tretje, četrto itd. Pa morebiti mislite, da je one že posekane drevesa, ko se mu niso hotle cepiti, za krlje ali za drugo korist domú vzeti? O kaj še! Tam na mestu je vse segnjilo. Drugi so sekali debele in lepe hojke za krlje in so si jih za zimo napravili; ker poleti jih niso mogli v tako slabem potu voziti, so ugodnje zime in snega čakali, da so jih potem domú vozili. Če pa ni bilo tri ali štiri zime zadosti debelega snega, ali pa je bil tako debel, da ga predreti niso mogli, so krlji v gozdu ostali in pregnjili,

da niso bili za rabo. Drugi so bili sopet oglarji in pelarji, pa so gozd s tem kvarili za majhen dobiček.

2. Mnogo lesa je bilo po nemarnem zapaljenega in požganega, ko so po dva ali trije hribje na enkrat pogoreli. Ker po takem na pogorelih kamnitih prostorih nič družega ni zrastle, kakor kako jivje in robidje, in ker so tla brez kamnja, na tacih mestih k večemu Kraševci nekoliko ovác prerede čez leto, kjer trava velika zraste.

3. Kraševci, ali kakor jim pravimo, Čiči so sicer posebno veliko gozda pokončali, ker imajo veliko kupčijo s trami v Trstu; ti so delali z gozdom kakor ogenj; naj je hojka debela ali drobna, da je bila le ravna; obtesali so jo za Trst; deleč proti nam so čez hribe segali in vse preiskali in splenkali, karkoli je bilo ravnega dobiti.

Al kaj čas vsega ne pritira na vrsto! Na to so se tudi bukovi sodje lahko prodajali, potem bukove doge v bale povezane, ker še zdaj se ž njimi dobro kupčuje. Leta 1848 so pa bukove škotle ali blince po poldrug seženj dolge lahko prodajali; potem tudi bukove dile in žagance po dva sežnja dolge. S tem so še le bukov gozd prav uničili. Zdaj tudi bukove podnožnice (švelerje) za železno cesto izdeljujejo, z eno besedo, kar se dá v denar spraviti, vse se poseka. Pri tem se pa ne gleda na varčnost gozda, naj že ima grajščak ali kmet svoje delavce v gozdu; drevo se poseka, da pade na tisti kraj, da se laglje žaga ali cepi, naj se še toliko mladih drevesic polomi in potere; na to se še ne porajta. V korist od drevesa pride le to, kar se dá za doge izdelati, ako je pa za čoke namenjen, pa kar mu za žagance more drevo dati; ostalo pa, vrhi, veje, trske vse segnjije. Kar se tiče kupčije, mora kmet od grajščaka, naj je za doge ali žagance, vse kupiti, in sicer po taki visoki ceni, da mu prav malo dobička kaže, terpljenja pa dosti, ako si še kakega drevesa v kontrabant ne more spleniti. (Dal. prih.)

Kako naj bi se vredila prodaja govejega mesa?

Starodavna navada je, da gosposke ceno govedine odločujejo vsak mesec proti po prevdarku začasnih okoliščin. Enaka navada je bila tudi za hleb (kruh), pa se je opustila, in krušarji zdaj sami hlebu ceno nastavljajo. Enacega svobodnega ravnanja si želijo tudi mesarji.

To prašanje je bilo prevdarjano na vse strani v našem cesarstvu, tudi v drugih deželah. V nekterih mestih so mesarjem samim prepustili ceno staviti govejemu mesu in je že tudi tako ostalo; drugod so to pravico mesarjem zopet vzeli, ker so z mesno tarifo preveč poskočili. V Ljubljani in po vsi kranjski deželi morajo mesarji govedino sekati po ceni, ktero jim

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrlet 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrlet 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. marca 1865.

K l i c

revežem na Notranjskem na pomoč.

Po strašno neugodnem vremenu preteklega leta bila je letina na Kranjskem sploh slaba, ne samo, da so malo malo pridelali, temuč tudi slabi so bili pridelki. V nekterih krajih te dežele se je tako malo pridelalo, da so ljudje že zdaj povžili večidel vse žito, kar so ga pridelali, tako da ga do prihodnje žetve nikakor ne bodo imeli zadosti za potrebni živež.

V kantonu loškem in senožeškem, ktera sta zavoljo svojih klimatičnih in zemljiških zadev koristnemu kmetovanju malo ugodna, se že zdaj čuti velika stiska zavoljo hude letine lanskega leta. Preobilno deževanje bilo je strašno škodljivo ne samo rodovitnosti vsakoršnih sadežev, ampak je tudi storilo, da so se še tisti sadeži, kolikor malo se jih je pridelalo, naglo spridili, in se toraj tudi niso mogli hraniti. To se je sosebno zgodilo s podzemeljskimi sadeži, kateri so poglavitna hrana tistih krajev. Voda je nastopila večkrat po senožetih, tako, da se tudi skoraj nič sená ni nakosilo. Toča je večkrat tolkla in pokončala sadeže, kar jih moča ni spridila. Vrh tega je pogorela vas Jezero v kantonu loškem. Ta požar je pokončal vse premoženje prebivavcem in jim vzel pohištva.

Ravno taka nesreča je zadela, kakor je znano, tudi vas Podkraj v kantonu ipavskem, in prebivavci te vasi so prišli 15. julija 1864 po nesrečnem ognju ob več kakor 32.000 gold., v razvalinah svojih hiš glad in zimo trpé.

Revščina v teh krajih je zares velika!

Po sporočilih se že zdaj v malo kterih hišah najde kaj žita, toraj so tudi prav redka gospodarstva, v kterih se še kaj kruha nahaja; krompir in repa brez soli in začimbe (zabele) sta prebivavcem edina hrana k revnemu življenju. Pa tudi te hrane je tako malo, da jo utegne komaj še ene tedne za živež dovelj biti.

Ce so še zdaj okoliščine teh revnih krajev tako strašno žalostne, kaj bo še le v prihodnje? Kolikor bolj od dne do dne pičla zaloga hrane pojema, toliko hujše žuga tem prebivavcem stradež, kterege najprvi nasledki so strašanske bolezni.

Ker mi ta strašna revščina v srce sega, in si na vso moč prizadevam jo polajšati in v okom priti nje daljnemu razširjanju, toraj se obračam do usmiljenja, ki so ga že tolikokrat skazali prebivavci kranjske dežele in nje glavnega mesta, ter zaupljivo prosim, da bi pomagali svojim ubogim sobratom z milodari v denarji ali v živežu, da se jim huda stiska polajša in zgodaj odvrne početek še hujše revščine.

Milodari se morejo naravnost izročiti c. kr. deželnemu predsedstvu ali v mestu ljubljanskem mestni gosposki, vredništvoma „Laibacher Zeitung“ in „Novic“,

na deželi c. k. kantonskim gosposkam, povsod tudi prečastitljivi farni duhovščini.

Da se vestno razdelijo milodari, se bodo v polajšanje te reve na mestu postavile komisije, ktere se bodo posvetovale s prečastitljivo farno duhovščino, z župani in zaupljivimi možmi. Razglasilo se bo očitno, kaj se je nabralo, in kako se je razdelilo.

V Ljubljani 19. februarja 1865.

Janez baron Schloissnigg l. r.,
c. k. deželni poglavar.

Gospodarske stvari.

O pokončevanji gozda.

Dodatek za Notranjsko, za loški in planinski okraj.

(Dalje.)

Tudi od logarjev sploh bi se dalo dosti povedati; al rečem naj le to, da so večkrat pravi reveži; njih življenje je dostikrat v smrtni nevarnosti; ako je logar zvest svojemu gospodu, se kmetu zameri; ako pa kmetu kaj spregleda ali za to kaj sebi v žep dene, je zopet v strahu, da ga drug pri njegovem gospodu ne razglasi; ako se enemu kaj spregleda, že drugi čez-nj gré, češ, če uni sme sekati, zakaj pa jaz ne? itd. Tako gré še več gozda pod zlo, ako se kterikrat primeri, da ga tri partije vživajo, namreč: grajščak, kmet in logar.

Kakor se dandanes z gozdom pri nas in drugod po svetu ravná, res ni mogoče, da bi ga toliko prirastlo, kolikor se ga poseka; naj se še tako kaznuje prestopnik, vendar ne bo nehal, zato, ker pravega reda ni, ene sili revščina, druge starodavna razvada, še druge pa misel, da imajo pravico do gozda; zato ne porajtajo, naj je še tako temna in grda noč, dež ali sneg, nič jih ne vdrži domá; ne smili se jim ne živina, ne sami sebi, naj je v nedeljo ali praznik; iz gozda mora les, naj je res za potrebo ali za par bokalov vina.

Ce se tedaj premisli škoda, ki se gozdu dela, zraven pa dobiček, se pač vidi, da le redki so, ki so z gozdom obogateli, drugi pa niso nič boljši, dasiravno so dosti gozda ugonobili.

Priča nam je leto 1848, ko je bil svet nekako vès obnorel in je vse „fraj“ bilo. Planili so zdaj na prepovedance, na gozde, ki so jih samo zavolj kakega nesrečnega ognja varovali; posekali so vse od kraja, bukovino in jelovino, tako, da so vse ogolili; kar se je denarja za robo potegnilo, se je vse večidel sproti zapilo, in nobeden si ni s tem nič opomogel; še krčmarjem ni nič zaleglo, dasiravno se je pri njih veliko zapilo. Tedaj dobička ni bilo nobenega, gozda pa tudi ne.

Kako bi se do pravega reda in boljše varčnosti z gozdi prišlo, je težavna reč, ako se premisli na za-

drege med kmeti in grajščaki. Da bi se pa vendar le pokončevanju v okom prišlo, se želi splošno, ker se že dolgo govori, da bi se gozd najprej razdelil, toda ne na vsakega posestnika posebej, ker s tem bi ne bilo nobenemu kraju nič pomagano; zapravljevci in pijanci bi kmali svojega ogolili, potem bi pa drugim kradli. Treba je tedaj, da bi se na občine, od ene do pet sosesk vkup, odmeril, kakor lega gozda in kraj dotičnim vasem prav kaže; ti bi si lahko izvedenega logarja držali, da bi skrbel za varčnost v gozdu, in kar bi bilo enemu ali drugemu odkazano posekati, da se čisto iz gozda vzame, naj so že veje, vrhovi ali trske. To bi kmetu za kurjavo veliko zdalo, da bi ne bilo treba zmiraj posebej dreves sekati za drva.

Ko smo poslance volili v deželni zbor, mislili smo, da bodo oni te naše rane in še druge bolečine odkrili. Ne tajim, da res veliko reči so nam na dan spravili in nekteri prav možato govorili, za to in uno potrebno stvar; al željno smo mi Notranjci pričakovali od svojih zastopnikov, kdaj da bomo slišali ali v kakem časniku brali, kar se gozdov tiče; al žalibog! da se je v deželnem zboru tako malo omenilo o tej jako potrebni in važni reči.

Ko bi se bilo toliko besed skvarilo o potrebi pravega reda z gozdom, kakor se je o ljubljanski bolnišnici, o kateri ni bilo nič govoriti, ker deželni odbor je storil, kar je silna potreba bila, gotovo bi bili vedili, pri čem da smo. Res, da ta reč ne gré tako hitro in da se ne dá mahoma obravnavati, toda z odlašanjem se tudi naprej ne pride.

Naj še par let to tako ostane, da se ne predružači, ne bo ne kmetu ne grajščaku veliko ostalo v gozdu.

Že zdaj se čuti pomanjkanje, posebno po žagah. Prejšnja leta so žage imele za celo leto dosti krlov rezati brez bukovih čokov, zdaj pa jim jih tako primanjkuje, da, kjer so imeli po dve žagi, so eno podrli, ker zdaj ena nima več kakor za pol leta rezati; sicer večidel stojé. Tudi zverjadi se zdaj malo nahaja v gozdu, posebno polhi so se tako iztrebili, da, kjer jih je eden en večer do 100 lahko vjel, jih zdaj komaj od 20 do 40 vjame. Sme se reči, da v poprejšnjih časih, ko je bukov gozd še bil, se je štelo 1000 polhov na enega lovca leto in dan. Vidi se iz tega, koliko se je polhovega mesa povžilo in veliko polhovitih kožic in kap (kučem) na Česko prodalo, — zdaj je pa skorej vse proč. (Kon. prih.)

Gospodarske skušnje.

* Rožje dober gnoj. Ni prav ne, vinorejci! da rožje, ko trte obrežete, z vinograda domú spravljate ter ga deloma v peči, deloma na sv. Ivana dan požgoste in popaliste. Gotovo bi tega ne storili, ako bi vedili, da je rožje za trte same jako jako dober gnoj. Ako hočete kak vinograd pognojiti, podkopajte k vsaki trti enmalo rožja. Rožje, ki v zemlji počasi gnjije, je prav dober gnoj in trpi vam veliko veliko let, več kakor vsak drug gnoj. Vinorejci! bodite tedaj v tem prihodnjič bolj varčni in ne pokvarjajte rožja.

A. Žgur.

Národne stvari.

V brambo Jugoslovanov.

Časniki dunajski pišejo, da gosp. državni minister Schmerling ob priliki, ko je v finančnem odseku šlo za podporo senjskih frančiškanov s 4000 gold. iz dr-

žavne denarnice, je bil za to, da se jim izbriše ta podpora, ker ti minihi so pri volitvah dalmatinskih deželnih poslancev nasproti delali vladi in s tem očitno pokazali sovraštvo do Avstrije. Nam ni znano, kaj so pregrešili senjski frančiškani, da je gosp. državni minister tako bridko besedo spregovoril o njih; al to nam priča zgodovina, da prav ta samostan, ki je za omiko naroda mnogo koristil po šolah svojih, je bil, ki je leta 1797 po svojem delegatu patru Andreju Dorotiću v imenu dalmatinskih vasi in mest prostovoljno izročil se geslu avstrijskega carstva, — da leta 1809 je en frančiškan iz tega samostana na čelu dalmatinske deputacije prisegal zvestost cesarju avstrijskemu, — da Francozi, prisedši v Dalmacijo, so 3 duhovne iz tega samostana obesili kot „avstrijske puntarje“ itd. To vse je storil ta samostan za Avstrijo. Misliti se mora po pravici po vsem tem, da še dandanes nepremakljiv stoji za Avstrijo.

Če se nahaja ktera stranka, kakor se je že v dunajskih časnikih pisalo, ki neprenehoma natolcuje južne Slovane, da so podobni italijanissimom, je to natolcevanje v nebo vpijoča krivica, ki se dela najzvestejšim narodom avstrijskim!

Palacky je leta 1848 s kratko pa tehtno besedo izgovoril program vseh Slovanov avstrijskih, rekši: „Ako bi ne bilo Avstrije dozdej, napraviti bi jo morali sami.“ Ali more kdo dokazati, da je kateri koli narod jugoslovanski kdaj djansko drugače ravnal, kakor po tem programu? Ne le, da prirojena vernost in udanost do cesarskega prestola veže Slovane v Avstrijo in da je živa resnica, kar je Koseski naš rekel, da „hrib se omaja in hrast, zvestoba Slovencev ne gane“, temuč tudi to je, kar je Toman v državnem zboru dobro povdaril, da tudi sebičnost avstrijske Slovane veže z Avstrijo, sicer bi jih požrla ali Nemčija ali Madjar ali Italijan, ker samotež bi bili preslabi zdržati se.

In kaj pričuje zgodovina?

So li morebiti Slovenci — krepko trdi „Zukunft“ — nasprotniki Avstrije? Oni, ki nič družega ne zahtevajo kot ravnopravnost v šoli, v uradnih in postavodavstvu? Oni, katerih srce je Vodnik svetu razodeval, pevši „Estrajh za vse“! — oni, ki so v vihar- nih časih leta 1848 stali za Avstrijo kot skala, — ki so odbili „črno vojsko“ (Landsturm), v katero so vabljeni bili od nemške strani zoper Dunaj, — oni, ki so nabirali denar za armado Jelačićevo, da je rešil Avstrijo pogube? Oni, ki po svojih narodnih zastopnikih v deželnih in državnih zborih zastavo avstrijsko tako visoko držijo?

Ali to so nasprotniki Avstrije? Ker jim protivniki ne privoščijo ravnopravnosti in se odkritosrčno borijo zoper to počenjanje, ali je to nasprotstvo?

Ali so dalmatinski Slovani nasprotniki Avstrije? Nikdar nikoli! V tem ko italijanissimi kujejo „unità Italia“ (edino Italijo), terjajo ti Slovani zedinjenje s Hrvaško in Dalmacijo, ki ste se 1527 iz proste volje združili z Avstrijo in hišo habsburško in ste zmiraj nepremakljivi stali pri Avstrii.

Ali so morebiti Slovani trojedine kraljevine nasprotniki Avstrije? Ni mogoče! Ogerska bojišča 1848. in 1849. leta in itališka 1848., 1849. in 1859. leta so krvave priče udanosti avstrijske. Naj vsak, kdor dvomi, se ozre na tistih 2400 hrvaških vdov, katerih možje so smrt storili za Avstrijo 1848. in 1849. leta; naj pogleda na Vojaško granico, ktera, čeravno še ne vživa ustavnih pravic, potrpežljivo čaka ure, ki njene junake kliče v boj za Avstrijo!

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtileta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtileta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 8. marca 1865.

Dostavek

h „Klicu na pomoč na Notranjskem.“

H klicu, v poslednjih „Novicah“ natisnjenemu, je prejelo vredništvo še sledeči dostavek:

Obširne in natančne pozvedbe po postonjskem kantonu, ktere so se ravno kar sporočile c. kr. dežel-nemu predsedstvu, spričujejo, da tudi deset vasi imenovanega kantona zavoljo slabe letine lanskega leta in zavoljo večkratne toče, ktera je tiste kraje zadela, čedalje huje čuti ne le pomanjkanje potrebnega živeža, temuč da je tudi zdaj gotovo že, da ne bojo imeli nikakoršnega semenskega žita spomladi v roke vzeti.

Ker prebivavcem teh vasi pri veliki njih revščini in pri pomanjkanji družega zaslužka preti ista velika stiska, ktera žuga sosednim kantonom na Notranjskem, toraj priporočujem tudi te uboge rojake blagosrčnim Kranjcem, naj jim z milodari pomagajo, da se more tudi teh deset vasi postonjskega kantona, ktere so v enaki revni, udeležiti po razmeri svoje potrebe milodarov, ki se nabirajo po mojem klicu od 19. februarja t. l. za reveže v loškem in senožeškem kantonu in v Podkrajji.

V Ljubljani 1. marca 1865.

Janez baron Schloissnigg l. r.,
c. k. deželni poglavar.

Gospodarske stvari.

O pokončevanju gozda.

Dodatek za Notranjsko, za loški in planinski okraj.

(Konec.)

Mnogo bi se dalo pisati o potratih gozdov, kar se tiče drv in svečave. Kuri se po stari navadi na ognjišču in v velikih pečéh, namesti da bi si hranilna ognjišča ali pa za sobe manjše peči napravile. Naj je še tako reven kmet ali kajžar, ima še zmiraj po stari šegi v hiši peč kakor stuženco veliko, tako, da mu prav pol prostora v sobi jemlje. Če se v tako peč naročaj drv vrže, zdá toliko, kakor da bi eno pest trsk sežgal. Ko bi vsaj svoje blago imel, da si pripeljava drv, naj bi še bilo v imenu Božjem; al veliko jih je, ki si jih morajo sami voziti ali nositi. Pa kaj zdá v tako veliki grobli, kjer jim uide več gorkote skozi mesteje pod streho, kakor je ostane v sobi?

Ako se kmetom svetuje, naj si manjšo peč napravijo, v kateri je menj drv treba in bode še bolj grela, se s tem izgovarjajo: „kje si bomo pa kruh pekli, če bomo tako majhino peč imeli.“ Al prazen je ta izgovor, ako zadeva uboge, ki komaj enkrat ali dvakrat za kake godove domá pekó, in zato mora biti pa taka sila peč! Mislim, kar je v drugih krajih po Avstrij-

skem, Štajarskem itd. mogoče, kjer so tudi revni in bogati, da bi bilo tudi tukaj nam mogoče. Ne mislite ne, da so hranilna ognjišča (šparherde) le za premožne, ker so si jih bogati že omislili; za uboge so še bolj potrebna, ker ubogi imajo več trpljenja z drvimi, posebno pa za take, ki si jih morajo sami kupovati. Ko se zdaj pri nekterih na ognjišču in v peči po 3 čevlje dolga drva palijo, bi se v majhnih pečéh ali v hranilnem ognjišču po poldrug čevlj dolga polena žgala; in kjer se zdaj po dva čevlja dolga žgejo, bi se potem le po čevlju dolga žgala. Tako bi se ravno polovica drv prihranila. Ako, na priliko, kmet leto in dan 10 sež-njev drv požge, in seženj 3 gold. veljá, tedaj vržejo 30 gold. Ako se jih po gori omenjenem svetu pol prihrani, ima vsako leto (ako bi jih prodal) 15 gold. dobička. Če je v eni srenji 30 takošnih kmetov, da bi po gori omenjenem številu drv potrebovali in prihranjena drva prodali, bi teh 30 kmetov vsako leto 450 gold. za prihranjena drva potegnilo. To veljá za eno sosesko. Al koliko vasi je še, ki gozd po nepotrebem molzejo! Če se premisli, koliko dreves se poseka (samo za 450 gld. vrednosti) le za drva za eno vas, koliko se jih pač mora leto za letom v vsi okolici posekati? Ako se še škoda došteje na blagu, krmi, orodji in zamudi, in koliko je trpljenja po nepotrebem, je pač očitno, da starodavna ognjišča in peči so velika škoda kmetom. Naj rečejo, če morejo, da ni tako!

Dozdaj je bila navada in je še pri enih, da bukove trske ali luč za svečavo imajo, ki si jo z nalašč za to narejenimi obelčami iz razcepljenih čokov v plohe režejo, in to je navadna svečava poleti in pozimi. Koliko se tukaj zopet gladkih bukovih dreves poseka! Druga škoda je pa še v sobah, kjer se vse zakadí; kar je v hiši, vse je črno; posebno o zimskih večerih se tako kadí, kakor v dimniku. Sicer so že eni to svečavo popustili, zato ker se gladko drevó že težko dobí za-njo; dobro bi bilo, da bi se popolnoma opustila in da bi se raji namestovala s petrolejem, kateri je tako dober kup.

Tudi žagar je je treba opominjati, kako so v škodo gozdu in sami sebi, kader po 3, tudi 4 mužlorje na enkrat v pečnicah žgejo. Dokler imajo žage, da kaj krlov režejo, se že še izhaja z drvimi za kuho in drugo kurjavo; kakor hitro pa krlov zmanjka ali da je suša za vodo, mora tudi žagar, kakor vsak drug, v gozd po drva. Ako bi imel pečnico zaprto in majhno pečico v sobi, ki bi jo lahko z mehкими drvi in odpadki razgreval, bi bil ves na gorkem, namesti da se pri tem ognju, posebno pozimi, od ene strani močno žge, od druge pa zmrzuje. Tudi poleti se v pečnicah kuri in sicer ponoči zarad svetlobe po žagi. Tudi tem bi svetoval, da bi imeli rajši petrolejevo svetilnico na žagi, namesti da se ogenj kuri kakor kres. Čudno se mi

zdi, da kaj tacega žagarji trpijo, ako premislijo nevarnost ognja. Kolikokrat so že žage in malni pogoreli zavoljo pečnic in trskove svečave!

Koliko bi si lahko prihranili na mužlorjih, ko bi peči imeli! Znano mi je, da v 24 urah zgorí v pečnici od 32 do 40 mužlorjev. Ako bi se teh 40 mužlorjev po 3 solde prodalo, bi se za-nje skupilo 1 gold. 20 kr.; al bi se za te denarje ne kupilo olja ali petroleja za sobe in na žagi? H koncu še rečem, da močno že čas sili in trka na naša vrata, da bi se gozdne zadeve že skorej uravnale. Ako les iz daljnih krajev ima veliko vrednost in gozde bolj obrajtajo kakor nekdanj, koliko bi jih mi morali ceniti, ker je naš gozd bliže morja in mesta Trsta in Reke za kupčijo več vreden. Naj bi se saj tisti veljavni gospodje gozda usmilili, kterim je narod pri srcu, da nam pomagajo o tem s krepko besedo v deželnem zboru. Dobroto bi nam in sami sebi storili; saj skušnja uči, ako se gozd zatira, se tudi kmet zatara, če pa se kmet zatara, zatrt bode tudi gospod.

Jakob Janežič.

Ozir v starodavne čase.

Stare stavbe na kolih.

Spisal P. Hicinger.

Toliko besedi je današnji dan po mnogih časnikih zastran pohištév, ki jih je starodavno človeštvo imelo na vodi, to je, zastran starih stavb na kolih (Pfahlbauten), da je potreba, da tudi „Novice“ svojim bravcem povedó kaj o njih. Zanimiva je ta reč. Sledéča razlaga se ozira večidel na to, kar je znani dunajski zemljioslovec dr. Hochstetter pisal o stavbah na kolih.

Starinske stavbe, kterih ostanki so se doslej nahajali v Egiptu, v Babilonii in Asirii, v daljni Indii, pa tudi v pozno iznajdeni Ameriki, so večidel iz kamenja, le na Babilonskem deloma iz opek. Na evropejski zemlji so starji od grških in rimskih zidarjev le nekteri ostali zidovi iz velicnih skal, nekteri po človeških rokah izdelane votline v južnih, in nektere vrste velikanskih kamnov v severnih stranéh. Poslednje dni pa so se po srednji Evropi našli ostanki drugačnih starih stavb, ki so bile sicer iz bolj slabe tvarine, in vdellane na manj trdno podlogo; bile so namreč na vodi sred jezer postavljene na kolih, in napravljene iz tramov, prekel in protja; pa so se vendar njihovi zasledki tako dolgo ohranili, ker jih je jezerska voda pokrivala, ali pa močvirski mah preraščal.

Kolikor se iz najdenih starin kaže, stanovavci taci pohištév niso še znali železa rabiti za orodje, ampak le bron, in bolj še trd kamen; tudi so krog sebe imeli nektere drugačne živali, ki so zdaj čisto pošle, ali se saj ne nahajajo več v srednjih evropejskih deželah. Iz nekterih znamenj se zraven še daje slediti, da ljudstvo, ki je rabilo taka pohištva, je saj deloma drugačno bilo memo poznejih Celtov, Germanov ali Slovanov, ki so v znanih zgodovinskih časih naseljeni bili po evropejski sredini.

S takimi najdbami se je odgrnil del nekdanje evropejske zgodovine, o kakoršnem doslej niso pripovedovala ne pisana naznanila, ne ustna sporočila. Vendar vsa ta starodavna reč ni še dognana do konca, in učeni gredó še na dvoje o razsodbi, v kakošne nekdanje čase da bi bila ona šteti.

Prve take najdbe so se 1853. leta pokazale na Švicarskem. Takrat je bila dolgo časa velika suša, in tedaj so se tudi vode po jezerih močno ponižale. Pri tem so se najpred v curiškem jezeru, kjer je ob kraji mestice Meilen, pokazale dolge in široke vrste kolov v dno jezera zabitih; in ko so začeli to kolovje

bolj natanko pregledovati in preiskovati, se je našlo, da so to ostanki nekdanjih človeških stanovališč, in da je vmes še mnogo družih stvari iz preteklega časa ohranjenih. Ta najdba je obudila radovednost, in začeli so tudi po družih jezerih iskati; razodelo se je po takem mnogo enacih starin, in samo na Švicarskem se zdaj vé za 200 taci vasi na kolih, pa tudi v družih deželah so se pokazali taki ostanki. Na Švicarskem se znajo tedaj stavbe na kolih v curiškem jezeru, dalje v bodamskem, genevskem, novograškem (neuenburskem) in bilskem, in skoraj po vseh manjših jezerih, pa tudi po nekterih močvirih; na Sardinskem dalje v velikem jezeru nad Milanom, tudi ob morskem bregu blizo Genove; na Bavarskem zopet v starnberskem, amerskem, stafelskem in kimskem jezeru, tudi više na Nemcih v Meklenburskem v močviru poleg Vismara.

Poslednja leta pa so se tudi v avstrijskem cesarstvu razodele stavbe na kolih in razne dotične starine. Na Beneškem so se pokazale v gardskem jezeru pri Peskieri, in v nekdanjem fimonskem jezeru pri Vičenci; dalje na Moravskem v močvirnem svetu pri Olomucu, enako na Ogerskem pri Pištjanu nad Trenčinom. Tudi slovenska zemlja se je zadnji čas začela o taci najdbah imenovati. Na Koroškem namreč so preteklo leto našli ostanke del na kolih v celovškem, hodiškem in osijaškem jezeru; na Kranjskem pa se kaže, da ljubljanski mah (močvirje), ki je v neznanem času še jezero bil, je obsegal enaka selišča.

Ostanki taci pohištév na kolih se deloma nahajajo v jezerih, deloma v močvirih, kjer je bilo kdaj kako jezero; najraje so v kacem solnčnem zatoku, kjer je dno peščeno ali ilovnato. Koli so hrastovi, smrekovi, jelovi, vrbovi ali jelševi, po 4 do 8 palcev debeli, in tičijo več ali manj globoko celó do 10 čevljev v jezerskem dnu; nektero selišče obsega do 4 in 8 oralov prostora, in do 30.000, 40.000 celó do 100.000 kolov. Čez kole so bili tramovi podolgoma in poprek položeni, na tistih pa kočé okrogle ali čveterovoglate postavljene; tla v taci kočah so bile z ilovico, ogljem in drobnim kamnjem nadelana, stene iz prekel in protja spletene in z ilom zamazane, strehe s slamo, bičjem in drevesnimi skorjami pokrite. Najbolj ohranjeni ostanki taci pohištév se nahajajo pri bodamskem ali konštanskem jezeru. V močviru blizo Frauenfelda ste se našli dve kočí z ostanki pletenih in slamnatih streh; po 27 čevljev ste bili dolgi in po 15 čevljev široki, vsaka je obsegala eno sobo in en hram. Na sredi sobe je bilo ognjišče iz kamnatih plošč, v kotih so se znala ležišča iz slame, mahá, bičja in živalskih koč. Vrste kolov proti kraju postavljene so kazale sled nekdanjega mosta; mnogo kolov je bilo pri vrhu ožganih, in je s tem pričalo, da je bilo pohištvo z ognjem razdjano.

(Dalje prihodnjič.)

Domorodna pisma.

—M.— V nekem kotu naše v sedem dežel razdeljene domovine stoji mestice na bregu, ktero ima med drugimi prijetnimi lastnostmi tudi to, da se človeku najbolj dopada, kadar mu je za hrbtom. Pust je letos tudi v tem mestu dolg bil do dolgočasnosti, in napravili so mestjani vendar en ples. Vse krasotice iz malomeščanskih viših stanov so bile zbrane na plesišču. Bile so lepe in razcvetene kakor pomladanske rože, varovale so jih skrbne matere, ostre tetike in druge jesenske ženske. Mladi plesavci, ki pa niso vsi frakov imeli, frfrali so okoli plesavek kakor metulji okoli cvetlic, in lastovice okoli zopet najdenega lanskega gnjezda. Zima se je v pomlad spremenila. Očetje in drugi bolj mirni